ПРЕСЛІВ’Я

Спив до дна я прикрий келих
За здоров’я долі,
І з похмілля моє серце
Розривають болі.
Нащо ж, мила, мої думи,
Нащо твої чари,
Коли з ними враз по серцю
Бродять чорні хмари?
Правда, мило мені було,
Як ти обіймала
І опущене покрів’я
З думки підіймала
І на розум накидала, —
Правда, мило було!..
Моє серце в цілім морі
Розкоші тонуло.
Я забув про все на світі,
На все не вважав-єм,
Я й себе забув самого,
Мало пам’ятав-єм.
Спам’ятався — а ти щезла…
Розум холодіє,
Лиш нещасна моя думка
Росте та повніє.
В якім смутку, в якім жалю
З нею я блукаю,
В яких болях на чужині
На світ породжаю.
Породжаю, оглядаю…
Мила моя, мила,
Чи ти мене, моя мила,
Не щиро любила?

Чи я тебе, моя мила,
Не любив, як треба?
Чи то мені така доля
Випала із неба?
Чого ж дума така пишна,
Чого ж слово бідне?
Дитя моє недоспіле,
Дитя моє рідне!
Згубив би я тебе разом,
Як Час свого сина,
Але, може, тебе прийме
Мати Україна!
Петрополь, 10.VII 1859

СИРОТИНА Я БЕЗРОДНИЙ...

Сиротина я безродний,
Десь загину в чужині —
І ніхто очей холодних
Не закриє там мені.
І нерідною рукою
Буду в землю я зарит,
І тепленькою сльозою
Ніхто хроба не зросить...
4 мая 1852 года

ТИ НЕ МОЯ

Ти не моя, дівчино дорогая!
І не мені краса твоя;
Віщує думонька смутная,
Що ти, дівчино, не моя!
Ти не моя! За личко гарне
Справляє хтось колодія...
Мої ж літа проходять марне,

Бо ти, дівчино, не моя!..
Ти не моя!.. І брови чорні
Милує інший, а не я,
І інший хтось тебе пригорне,
А ти, дівчино, не моя!..
Ти не моя, голубка сива!..
Щаслива доленька твоя,
Моя же доля нещаслива,
Бо ти, дівчино, не моя!..
Ти не моя! Но що ж я маю?
Чим похвалюсь тобі і я?
Хіба лиш тим, що тя кохаю;
Но ти, дівчино, не моя!..

МЕНЕ ЗАБУДЬ, МОЯ ДІВЧИНО!...

Мене забудь, моя дівчино!
Спокійно жий, щаслива будь,
Цвіти хоть рожой, хоть калиной, —
Мене забудь, мене забудь!..
Мене забудь — і тяжким смутком
Не розбивай біленьку грудь:
Шукай собі коханка хутко,
Мене забудь, мене забудь!..
Мене забудь, мене не треба!
Та якби я коли-небудь
Тебе забув… — о боже з неба,
Мене забудь, мене забудь!..
19 февраля

ПІСНЯ

Не дивуйтесь, добрі люди,
Добрі люди, ви, сусіди,
Що задумуюсь між вами,

Що журюся я завсігди.
Літа мої молодії…
Що ж по тому? Що ж по тому,
Як без щастя, як без долі
Жити в світі молодому?
Моє щастя за горами,
Може, другим помагає.
Моя доля враз з Дунаєм
В синє море упливає.
Життя моє! Життя моє!
Ти — покошеная нива.
Не зосталась, не пригнулась
Жадна квіточка щаслива.
Серце сохне, серце чахне,
Душа рада в холодочок;
Но де гляну, подивлюся —
Тільки камінь та пісочок.
Серце сохне, серце чахне,
Як в полі билина тая,
Поки його не пригорне
Де могила сировая.
І пригорне могилонька!..
Хто ж рідненький там заплаче?
Хіба ворон чорнокрилий,
Пролітаючи, закряче!..
І пригорне могилонька!..
Хто ж за мене спогадає?
Як подумаю за сеє,
З жалю серце розпукає…
Не дивуйтесь же ви, люди,
Не дивуйтесь ви, сусіди,
Що задумуюсь між вами,
Що журюся я завсігди!
29 июня 1854 года.
Кам[енец]-Подол[ьский]

ПОВІЙ, ВІТРЕ, НА ВКРАЇНУ...

Повій, вітре, на Вкраїну,
Де покинув я дівчину,
Де покинув чорні очі…
Повій, вітре, з полуночі.
Між ярами там долина,
Там біленькая хатина,
В тій хатині голубонька,
Голубонька-дівчинонька.
Повій, вітре, до схід сонця,
До схід сонця, край віконця.
Край віконця постіль біла,
Постіль біла, дівча миле.
Зупинися нишком-тишком
Над рум'яним білим личком,
Над тим личком зупинися,
Чи спить мила — подивися.
Як спить мила, не збудилась —
Нагадай їй, з ким любилась,
З ким любилась і кохалась
І кохати присягалась…
Як заб'ється їй серденько,
Як дівча зітхне тяженько,
Як заплачуть чорні очі,
Вертай, вітре, к полуночі.
А як мене позабула,
Як нелюба пригорнула —
Ти розвійся край долині,
Не вертайся з України…
Вітер віє, вітер віє;
Серце тужить, серце мліє…
Вітер віє, не вертає,
Серце з жалю замирає.

НЕ ЗНАЄШ ТИ ГОРЯ...

1

Не знаєш ти горя,
Не відаєш жалю, —
Щасливий ти, дядьку
Прохоре-ковалю!
Заліза пудами
І начиння маєш,
Сядеш у світлиці —
Думоньку гадаєш.
І гадаєш думу:
Скільки пудів взяти,
Щоб, на диво світу,
Штабу ізкувати.
І вдруг твої слуги
Вугля насипають,
Широкії міхи
Вогонь роздувають.
Горить чорне вугля,
Горить, не згасає,
Залізо калиться,
Іскри розсипає.
Залізо збіліло —
Хватаєш кліщами,
Кладеш на ковадло,
Вариш молотками.
І готова штаба,
І не маєш. Жалю...
Щасливий ти, дядьку
Прохоре-ковалю!

2

Пішов і я, дядьку,
Від батька на волю:
Сиджу на чужині
Кую свою долю.
Заліза і сталі
Я не покупаю,
Начиння і кузню
Свою рідну маю.
Сильні міхи дують,
Залізо біліє;
Кладу на ковадло —
Рука мені мліє.
І тяжко, і важко
Молот підіймати,
Бо нікому, видно,
Мені помагати.
Підійму я молот,
По залізу вдарю,
Но штабу до штаби
Ніяк не приварю.
Та як приварити:
Піску я не маю.
І сяду я з горя,
Думоньку гадаю.
І гадаю думу:
Ой боже мій, боже!
До кого я вдамся?
Хто мені поможе?

3

Піду я до батька,
До рідної неньки…
"Но, батьку мій, батьку,
Голубе сивенький!

Шістнадцять літ руки
На кого робили?
Чи ж ти іще досі
Не виробив сили?"
А брати молодші,
Сестра моя рідна —
До кого пригнеться
Головка їх бідна?
І німіє серце,
І не зношу жалю, —
Вдаюся до тебе,
Прохоре-ковалю.
Прохоре-ковалю,
Моя ти родина,
Я гину в чужині,
Як тая билина.
Я гину, а міг би
Ще силоньку мати
І не даром землю
Сирову топтати.
Поможи, Прохоре,
На долю хорошу;
Рублів п'ятьдесят лиш
У тебе я прошу.
Рублів п'ятьдесят лиш,
А більше не треба;
Пошле тобі господь
Сто раз більше з неба.

4

Будь спокійний, дядьку,
Я тебе впевняю:
Не пущу їх марне
І не прогуляю.

Не пущу їх марне
І не прогайную,
Складу на науку
Свою дорогую.
І як господь зволить
Кілька літ нам дати,
Віддам тобі гроші,
Як захочеш взяти.
Но як, не дай, боже,
Згину на чужині,
Зумилосердися
На моїй родині!
На моїй родині
Ти змилосердися,
А за мою душу
Богу помолися.
Тим часом, ковалю,
Здоров зоставайся.
Пришли, не скупися
Довго не вагайся.
Довго не вагайся,
Не завдавай жалю,
Бо й так мені горе,
Прохоре-ковалю!..
21.V 1857

НАД КОЛИСКОЮ

Спи, дитя моє, ти — життя моє!
Спи, дитя моє красне!
Поки сонечко не запалиться,
Поки місяць не згасне!..
Спи, дитя моє, ти — життя моє!
Тілько щастя і долі!
Будеш цілий вік, як той чорний віл,

У ярмі і неволі!
Тільки губонька залепечеться,
Слаба ніженька стане,
Слаба рученька перехреститься —
Твоє горе настане.
Не підеш з дітьми, не побавишся
На пуховім пісочку,
Не прийдеш сюда, не положишся,
Не заснеш в холодочку!..
Не з дітьми підеш — панську череду
Поженеш ти на поле!..
Не пісок м'який — стерня острая
Босі ноги наколе!..
І від сонечка не сховаєшся
За відорану скибу;
Зав'ялить тебе в полі сонечко,
Як ту в'ялую рибу!..
І не раз сльоза із очей спаде
На запалені груди,
І сльозу твою тілько бог їден
З неба видіти буде!
Станеш хлопцем ти, станеш парубком,
Тобі все їдна доля:
Череда мине, найде панщина —
Їдна й тая ж неволя.
І що божий день осавула йде:
Ти вставай до роботи!..
Ти вставай, роби від неділеньки
До самої суботи...
І що божий день будеш до світа
До роботи вставати;
Свою силоньку ні собі, ні мні,
А панам виробляти.
А там панові не вподобався,
Писарині якому, —

Ноги здибають, руки спутають
І звезуть до прийому.
Станеш голий ти у присутствії,
Як родила тя мати...
І зачнуть тебе пани з дохтором,
Мов коня, оглядати!..
І забриють лоб — і до церкви враз,
Там присягу прокажуть;
У мундир вберуть, оружжо дадуть,
Світ навіки зав'яжуть!
Поженуть тебе в чужу сторону,
І зачнуть муштрувати,
І приказ дадуть — мову рідную
На чужую зламати...
І наломишся, і забудеш ти
Свою мову рідненьку,
Спом'янеш не раз не по-рідному
Свою рідную неньку...
А прийде війна — зложиш голову!..
Де і хто поховає?
Не згадає мир, не спитається,
Хіба бог спам'ятає!..
Спи ж, дитя моє, ти — життя моє!
Спи ж, дитя моє красне!
Поки світ стоїть, поки з місяцем
Враз і сонце не згасне!..

МОГИЛА

В степах, де гриміла
Козацькая сила,
Від світу-потопу
Лежала могила.
Лежала могила,
Як тая цариця,

Що ї зашептала
На сон чарівниця.
І стан її пишний
Трава покривала,
І голову сонну
Калина вбирала.
І гілля калини
Плелося косами,
І кетяги красні
Спадали биндами.
Із лівого боку,
Словами ізрита,
Лежала край неї
Камінная плита.
Чи прошлого пам'ять,
Чи того, що буде, —
Що писано в нії,
Не відають люди.
Як військо, чорнобиль
Стояв на сторожі,
І пісні їй піли
Пташенята божі.
Скажіть мені, люди,
Кому з вас не мила,
Кому з вас не люба
Була та могила.
Зійдітеся ж, люди,
Край дороги станьте...
Стисніть своє серце —
На могилу гляньте!..
Могило-могило!
Ти, пишна могило!..
Де ділися чари,
Краса куди сплила?..
Коса із биндами

Лежить край дороги,
Покошене військо
Доломлюють ноги.
Пройшли тяжкі плуги
Через твоє тіло,
І пишнеє тіло,
Як вуголь, зчорніло…
І тілько лиш камінь
Край нього біліє,
Но вже письмо друге
На ньому рябіє!
І поле чорніє,
Коріння зсихає…
І бусел перистий
По скибах ступає…
Споров плуг тяженький,
Задряпало рало,
І в рани насіння
Нерідне запало.
Запало насіння,
Коріння пускає
І силу чужую
Без жалю спиває…
І в місяців кілька
Край тої могили
З чорнобилем разом
Коноплі вродили!..
Чорнобилю много!
Подивіться, люди!
Но бог святий знає,
Що то за рік буде…
Де була калина,
Там нап'ята буда…
Не верху могили
Чорнобилю груда…

І димить чорнобиль,
Заким запалає…
І "Вічную пам'ять"
Божий птах співає…

СВІТИТЬ МІСЯЦЬ СЕРЕД НЕБА...

Світить місяць серед неба,
Зіроньки кругом,
І всі люди сном заснули,
Опівнічним сном!..
Один я лиш не дрімаю,
Край вікна стою;
І тобі, дівча, співаю
Про тугу свою!..
Чи спиш, мила, чи дрімаєш?
Любка, пробудись!
Пробудися і в віконце
Виглянь-подивись!..
Най погляну на ті личка,
Що палахкотять,
На ті очі, чорні очі,
Що вогнем горять!..
Виглянь, мила, як дрімаєш,
Най я подивлюсь,
Подивлюсь на білі груди,
К серцю пригорнусь!..
Пригорнуся, обів'юся,
Правду спом'яну…
І без туги і без жалю
Вічним сном засну.

ОЙ ЧОМУ ТИ НЕ ЛІТАЄШ...

Ой чому ти не літаєш,
Орле сивокрилий?
Ой чому ти не гуляєш,
Хлопче чорнобривий?
Ой рад би я політати —
Туман налягає;
Ой рад и я погуляти —
Туга не пускає.
Нема щастя ні за мною,
Ні передо мною,
Тілько туга за тугою,
Журба за журбою!
Ходжу, нуджу середо дня
І посеред ночі,
І ніколи сну не знають
Заплакані очі.
Ізсихають мої очі,
І сльоза не ллється,
Тільки туга коло серця,
Як гадюка в'ється.
В'ється ж вона коло серця,
Серце розриває,
Ударюся в сиру землю,
Земля не приймає!
Ой піду я поміж скали,
В море повалюся!
Як не в морі утоплюся,
В камінь розіб'юся!
І злетяться чорні птахи,
Сядуть надо мною,
Заспівають "Вічну пам'ять"
Над мою журбою.

ХМІЛЬНИЦЬКА ПІСНЯ

Гей, браття-козаки, сідлайте-но коні!
Черкніть для охоти вина!
До боку шабельку, на руки повіддя,
На ноги стальні стремена!
Не гнути нам шиї, козацької шиї,
Під тяжким залізним ярмом,
Не нюхати диму нещасного краю,
Що в'ється над нами кругом!
Чи в нас не та сила, що у батьків була?
Не тая шабелька у нас?
Чи в нас нема коней на степах широких,
Чи вуголь на люльці погас?
Нехай наші коні на чистому полі
Тріпнуться і враз заіржать!
Нехай наші браття, молоді козаки,
На чистеє поле біжать!
Нехай знову брязне шабелька стальная
В козацьких залізних руках!
Нехай знову ляжуть ворогові кості
Могилами в наших степах!
А люлька-голубка нехай не вгасає,
Паліть вражі села кругом!
Нехай ворог знає, повік не гадає
Знущатися над козаком!..

ТІЛЬКО-М РОДИЛАСЬ

Тілько-м родилась, злая недоля
Стала, сказала без жалю:
"Будеш тужити, серце в'ялити,
тебе я тим благословлю!"
З тої години щастя уплило,
І слід недоля замела,
Звалився камінь тяжкий на груди,
На серце туге залягла.

Де ступнем ступлю, тернина коле,
Кров обкипає на ногах;
Де оком гляну, сумно та темно,
Ніби намітка на очах.
Не світить місяць, не гріє сонце,
Чорніє небо, як земля;
І, як в склепінні межи вмерлити,
Межи живими ходжу я.
Знущайся, доле, не жалуй сили!..
До каплі кров мою іспий!
І від людей забите тіло
Землею темною накрий!

ХЛОПЦІ-МОЛОДЦІ...

Хлопці-молодці,
Пийте, гуляйте!
Жваві дівчата,
Хлопців кохайте!
Бо весна одна —
Згадайте, люди!
І в нас другий раз
Весни не буде!..
Шумує вино,
І мед і пиво...
Склянками, хлопці!
Чарка не диво!..
Пийте за личка,
За чорні брови!
Нехай дівчата
Будуть здорові!
Музики грають,
Смичками мають;
Жваві дівчата
На вас моргають!..

Обійміть дівча,
Котра вам мила!
Танцюйте, хлопці,
Поки є сила!
Не знати, що рік
Дівчатам скаже...
Може, не одна
Косу зав'яже...
Може, й з нас котрий
Піде між люди,
Зав'яже дівча,
Господар буде!..
Тоді не пора
Буде гуляти,
Тоді не пора
Буде й кохати...
Хлопці ж молодці,
Пийте, гуляйте!
Жваві дівчата,
Хлопців кохайте!..

СТУДЕНТ

В славнім місті Петербурзі,
Недалеко від Неви,
Із болота виглядає
Хата бідної вдови.
Стара хата зо вдовою
Разом вік свій віджила,
Почорніла, похилилась
І в болото увійшла.
Увійшла по самі вікна...
В ґанку сходи до сіней;
В сінях набік похилились
Двоє скривлених дверей...

І направо старій бабі
Смерть підписує патент,
А наліво без копійки
Б'ється з нуждою студент.
Зима люта. Вітер свище,
Сніг по вікнах брязкотить,
Мороз душу обіймає,
Мороз тіло каменить.
А у хаті на постелі
У сурдуті і плащу
Сидить студент медицини
Другий місяць без борщу.
І живіт, як гриб, запався,
Облізає голова…
І остання догорає
Його свічка лойова.
І сидить він, поглядає
На похилену стіну —
Під стіною лежить череп,
Нема й кришки тютюну.
І стіння кругом чорніє…
Тілько лазять павуки.
Тілько сумно виглядають
Із шкалубин прусаки…
12 генваря

КАЛИНО-МАЛИНО

Калино-малино,
Ряснеє деревце!
Хто ж тебе пригорне,
Дівчинонько-серце?
Тяженько здихнула,
Дівчинонька каже:
"Той мене пригорне,

Хто косу зав'яже!.."
Головка хитнулась,
Коса розвинулась,
До білої шиї
Шовком пригорнулась...
Косо, пишна косо!
Хто тебе зав'яже?..
"Хто мене зав'яже,
То віночок скаже".
Василечку милий,
Любий та коханий!
Зелен барвіночку —
Віночку рутвяний!
Хто ж тебе, віночку,
Розплітати буде?
"Запитайте, люди,
Мої білі груди!.."
Місяця-підповня
Пишні половини —
Груди, білі груди,
Милої дівчини!
По кім ви здихнете
Тяженько впівночі?
"По кім ми здихнемо —
Знають чорні очі!.."
Чароньки дівочі —
Горять чорні очі,
Як в чистому небі
Зорі опівночі!..
Очі, ясні очі!
Зорі над зорями!
По кім ви заллєтесь
Першими сльозами?
"По кім ми заплачем —
Не питайте, люди:

Тому перша слізка,
Хто нам милий буде!"
Спаде перша слізка,
Здихнуть білі груди,
По кім здихнуть груди,
Того вінок буде...
Хто вінок розв'яже,
Той косу зав'яже,
Той дівча пригорне,
Щиру правду скаже.

ГОЛУБОНЬКО-ДІВЧИНОНЬКО...

Голубонько-дівчинонько,
Зіронько моя!
Не питайся, моя мила,
Чого смутен я!
Живо-живо того смутку
І ти не минеш!..
Отоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш...
Голубонько-дівчинонько,
Мій рожевий цвіт!
Ти весела, світом рада,
Тобі милий світ!..
Живо-живо світом знудиш,
Тяженько здихнеш...
Отоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш!..
Гудуть пчоли коло тебе,
Ти, як лист, дрижиш...
Ти їх гониш, не одгониш
І сама біжиш...
Живо-живо під ті співи,
Як дитя, заснеш...

Отоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш…
Ти затопиш очі в очі —
Очі не схибнуть!
Тобі дивно, що чужії
Від твоїх змигнуть…
Живо-живо сама глянеш —
І сама змигнеш.
Отоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш…
Ти вітаєш, обіймаєш
Своїх і чужих!
Як дитина, ти, дівчино,
Ластишся до них…
Живо-живо од чужого
Руки одвинеш…
Отоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш…
Прийде ранок — ти весела,
Других веселиш…
Прийде нічка — ти в постелі,
Як голубка, спиш…
Живо-живо цілі ночки
Оком не скинеш…
Отоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш…

КОЗАЧЕ-ГОЛУБЧЕ...

"Козаче-голубче,
Соколику мій!
Дай білу рученьку,
Зо мною постій!
Най надивлюся,
Слізьми заллюся,

Заким з дороги
Тебе діждуся!"
"Дівчино-рибчино,
Не плач, не ридай!
За мною, молодим,
Ручок не ламай:
Як не загину,
Я не покину,
Я не покину
Любу дівчину".
"Ой доню Явдоню,
Зіллячко моє!
Чого ж так змарніло
Личенько твоє?"
"Ой мати-мати!
Тяжко вмирати,
Ой а ще важче
Милого ждати!
Давно я, давно я
В милого була,
Вже тая стежка
Зіллям заросла.
Піду я, мати,
Зіллячко рвати,
Зіллячко рвати,
Милого ждати!..
Рвуть зілля дівчата,
Віночки плетуть,
А мої оченьки
Тільки сльози ллють.
Ой зілля-зілля,
Чуже весілля,
А моя мука —
З милим розлука!.."
"Дівчино-рибчино,

Здорова була!
Чи вже ж ти, чи вже ж ти
Мене забула?"
"Я не забула,
Я не забуду,
Любила вірненько,
Любити буду".

НЕ ЗГАДАЮ ГАДКИ...

Не згадаю гадки,
Не змислю я мислі!..
Як чорнії хмари,
Чорні думи звисли!
Порадь, мати, що діяти,
Ой чи жити, чи вмирати?
Порадь, моя мати!
Розпукає серце,
Каменіють груди.
Скажи, моя нене,
Що зо мною буде.
Кажуть люди: "В світі чари;
В світі люди, не татари —
Не будеш без пари!"
Ой світе мій, світе!
Лушпина оріха!
Де твої розкоші
Та де твоя втіха?
Нудно в тобі, як в неволі,
Тільки мука, тільки болі,
Ні волі, ні долі!
І ви, мої люди,
Люди — не татари,
Чи хоч раз ви руку
Сироті подали?

Кому горе — горе й буде,
Другим жалю не прибуде,
Люди ж мої, люди!
Наоколо глянеш —
Та й каменем станеш,
А на себе глянеш, —
Як билина, в'янеш.
Лист за листом опадає,
Рік за роком упливає,
Назад не вертає!
Не згадаю гадки,
Не змислю я мислі,
Як чорнії хмари,
Чорні думи звисли.
Порадь, мати, що діяти:
Ой чи жити, чи вмирати?
Порадь, моя мати!

ОЙ ВИЙДУ Я У САДОЧОК...

Ой вийду я у садочок —
В садочку калина,
Край калини шовком шиє
Любая дівчина.
Подивлюся на калину —
Вона розпукає!
Подивлюся на дівчину —
Дівча обіймає.
Тая ж сама калинонька,
Та вже завинулась;
Тая ж сама дівчинонька,
Та вже відвернулась.
Завинулась калинонька
Та й не розпукає;
Відвернулась дівчинонька

Та й не поглядає.
Ой вийду я у садочок,
Буду виглядати,
Чи не вийде моя мила
Рути підливати.
Вийшла мила, походила,
Рути не підлила,
Тілько верхи позривала,
На воду пустила!..
Тая ж рута зеленая,
Та цвіту немає;
Та ж дівчина молодая,
Та вже не кохає.
Стоптав би я тебе, руто, —
Та з жалю не можу;
Забув би я тебе, мила, —
Забути не можу!
Ой вийду я у садочок,
Стану край віконця,
Чи не вийде моя мила
Ще раз до схід сонця?
А милая, як не тая,
Спить собі, дрімає
Та нового молодого
К серцю пригортає.
Тії ж очі, тії брови,
Та не той хлопчина;
Та ж голубка коло нього,
Та вже не дівчина.
Прострілив би я вас з лука!
Та з лука не палко!
Положив би вічно спати,
Та все чогось жалко!

БОГДАЙ ТЕБЕ

Колись я із тяжкої туги
На лаві дубовій лежав,
Останній карбованець срібний
В пустії калитці держав.
Аж тут навинулась дівчина,
І я свою тугу забув;
Дівчино, моя ти дівчино,
Богдай тебе бог не забув!
І сів я на лаві дубовій,
І сіла дівчина моя,
Дівчина мене обійняла,
Обняв же дівчину і я.
Їден поцілунок гарячий —
І я, як від чарів, ожив;
Дівчино, моя ти дівчино,
Богдай тебе бог оживив!
Дівчина мене пригорнула,
Дівчину і я пригорнув,
Дівчина на лаві заснула,
І я коло неї заснув.
І снилось так мило та любо,
І я через сон говорив:
"Дівчино, моя ти дівчино,
Богдай тебе господь любив!"
Раненько дівчини не стало,
І знов я на лаві лежав
І міцно слабими руками
Пустую калитку держав.
Узяла, псявіра, узяла.
І я собі тихо сказав:
"Дівчино, моя ти дівчино,
Богдай тебе дідько узяв!"
26 сент[ября]

ПОЛЮБИ МЕНЕ

Лисий я, волосся спало,
Решта білая, як сніг,
Недалеко моя яма,
Та я в яму ще не ліг;
Що збіліло — замалюю
Ще й нового накуплю —
Полюби мене, дівчино,
То-то я тебе люблю!
Небагато в мене мізку,
Та і пусто в голові,
Та я змалку оженився
На багатій удові;
І я собі узяв гроші,
А бог — милую мою —
Полюби мене, дівчино,
То-то срібла надаю!
Не ложив я свої шиї
На правдивії ваги,
Погнув її не їдному
Аж до самої ноги.
Зато тепер, як биндами,
Собі шию обів'єш —
Полюби мене, дівчино,
То-то слави нажиєш!
Скаменіло моє серце,
Хоч і м'якше не було,
Як дитина — не гадає,
Що добро і що то зло;
Але зато як часами
Кілька капельок прийму…
Полюби мене, дівчино,
То-то щиро обійму!
26 сент[ября]

ГЕЙ-ГЕЙ, ВОЛИ! ЧОГО Ж ВИ СТАЛИ?...

Гей-гей, воли! Чого ж ви стали?
Чи дуже поле заросло,
Чи лемеша іржа поїла,
Чи затупилось чересло?
Бадилля зсохло, вже й валиться,
Леміш я добре насталив,
А чересло моє новеє…
Чого ж ви стали? Гей, воли!
Гей-гей, воли! Чи зсохло поле?
Чи плуг у землю не іде?
Чи дерев'яная полиця
Тяжкої скиби не зведе?
Земля пухкая, плуг не стогне
І скибу добре відвалив,
І борозна уже чорніє…
Чого ж ви стали? Гей, воли!
Гей-гей, воли! Зоремо поле,
Насієм ярого зерна,
Пройде разок тонкеє рало,
І пробіжиться борона.
А там, дивись, зібралась хмарка,
Дрібненький дощичок полив —
І нива шовком зеленіє…
Чого ж ви стали? Гей, воли!
Гей-гей, воли! Зерно поспіє,
І заколосяться поля,
І верне нам за піт кривавий
Із лишкою свята земля.
Тоді збирай колосся повне
Та тільки господа хвали…
Чого ж ви стали, мої діти?
Пора настала! Гей, воли!

НЕХАЙ ГНЕТЬСЯ ЛОЗА...

Нехай гнеться лоза,
Куди вітер пігне, —
Не печалить вона
Ні тебе, ні мене.
Може, й тяжко її,
Може, й спина болить,
Але буря її
З корінця не звалить;
На болоті росте,
І слабая сама —
Вона гнеться собі,
Бо в ній сили нема;
Вона гнеться собі
І так вік прожиє
І без слави, в багні,
Як трава, зогниє.
Як трава осока
Зогниє у багні,
І хіба лиш комар
Заспіває по ній.
Нехай гнеться лоза,
А ти, дубе, кріпись,
Ти рости та рости,
Не хились, не кривись;
Ти глибоко углиб
Твердий корінь пусти,
Гілля вгору розкинь,
Ти рости та рости!
І до пекла дістань,
І у пекло заглянь,
І до хмари дістань,
І на небо поглянь.
І весь світ обдивись,
І усе розпізнай;
І що доброго є,

Ти у себе впивай.
І у силі, в добрі,
Як скала, затвердій
І, як сторож-силач,
Над землею ти стій;
І пташки світові
Защебечуть тобі,
І співак одпічне,
Заспіває тобі.
А як буря лиха
Тебе з місця зіб'є
Або хмара-гора
Тебе громом уб'є —
Світ почує ту смерть,
І повітря здрижить,
І ліси загудуть,
І земля задвижить;
І пташки пролетять,
Спогадають тебе,
І співак перейде,
Не забуде тебе!

ПІСНЯ

Голе-голе моє поле!
Де ж ви, ясні квітоньки?
Позгасали, поспадали,
Як на небі зіроньки.
І стебло пересхло,
Як билина, полягло.
Діти-діти, мої квіти!
Як погляну я на вас,
Серце мліє, каменіє,
Що цвіли ви тільки раз.
Раз росли, раз цвіли

І без долі опали.
Не для ділка свого бджілка
Вас ізссала, як дитя, —
То жарою, як марою,
Перервало вам життя.
І роси ні сльози
Не спадало для краси.
І дівчина, як калина,
Вас не рвала на косу —
Вас зірвали-розірвали
Вітри буйні без часу!
І без літ на весь світ
Розпустили в'ялий цвіт.
Доле-доле, моя доле!
Верни ж мої квітоньки,
Верни діти, мої квіти,
Верни ж мої зіроньки!
Але ба — не сівба!
Не мине моя журба!
26 декабр[я]

ЗВЕЛА МЕНЕ НЕ БІДА...

Звела мене не біда,
Звела мене,
Моя нене,
Звела мене не біда,
А дівчина молода.
А дівчина,
Як калина,
А дівчина молода.
Брівоньками зв'ялила,
Брівоньками,
Чароньками.
Брівоньками зв'ялила,

Оченьками спалила.
Оченьками,
Зіроньками,
Оченьками спалила.
Ой дівчино, не в'яли,
Ой дівчино,
Ти, рибчино,
Ой дівчино, не в'яли,
Серця мого не пали!
Серця мого
Молодого,
Серця мого не пали!
Коли любиш — не жартуй!
Коли любиш,
Та не губиш,
Коли любиш — не жартуй!
Як не любиш — розчаруй!
Як не любиш,
Тільки губиш,
Як не любиш — розчаруй!

ПІСНЯ

Згадай мене, мила,
Ранньою весною,
Як зав'яне квітка
В тебе під ногою
І засохне до весни, —
Тоді мене, мила, спом'яни!
Згадай мене, мила,
Як пташка заб'ється
В залізную клітку,
Сама розіб'ється
І загине без вини, —
Тоді мене, мила, спом'яни!

Згадай мене, мила,
В тяжкую пригоду,
Як твоя обручка
Звалиться на воду
І не вийде з глибини, —
Тобі мене, мила, спом'яни!
15 августа

НЕ КИДАЙ МЕНЕ...

Не кидай мене,
Моя чарочко!
Не жени мене
Ти, шинкарочко!
Не жени мене,
Дай упитися.
В тебе, бридкую,
Улюбитися!
Не без жінки я,
Не без хати я,
Все у мене є,
Відьмо клятая!
Хліба досита
Маю в засіку,
Маю волика,
Маю й пасіку.
Моя хаточку —
Повна чашечка;
Моя жіночка —
Мов та пташечка;
Та тяжкі мої
Болі більнії,
Бо не маю я
Волі вільної!..
Запряжу воли —

Потом миюся;
Розпряжу воли —
Набік хилюся;
Повалюсь на бік —
Не здрімаюся;
Знов на панщину
Підіймаюся.
Відроблю чуже:
"Жінко-душечко!
Приголуб мене,
Щебетушечко!"
А вона у плач,
Розголоситься,
На своє жене,
Бо й не проситься...
Робиш — сил нема,
Спина кривиться,
А вона на те
Та й не дивиться.
Робиш — сил нема,
Похиляєшся,
А вона у плач:
"Запиваєшся!"
О, я п'ю тепер,
Жінко любая,
Не кидай мене,
Чарко грубая!
Не кидай мене,
Моя чарочко;
Не жени мене
Ти, шинкарочко!
Не жени мене —
Дай упитися,
В тебе, бридкую,
Улюбитися!

НАУКА

Дочекався я
Свого святонька
Виряджала в світ
Мене матінка.
Виряджала в світ
Мати рідная
І промовила
Мені, бідная:
"Нехай, сину мій,
Ми працюємо.
Нехай цілий вік
Ми горюємо;
Нехай сохну я,
Тато горбиться,
Ти на світ поглянь,
Що там робиться, —
Та не всі ж, як ми,
В землі риються, —
Може, є такі,
Що і миються;
Та не всі ж, як ми,
Димом куряться, —
Може, є такі,
Що й не журяться.
Коли знайдеш їх,
Милий синочку,
Ти склони себе,
Як билиночку,
Ти склони себе,
Як билиночку, простели себе,
Як рядниночку.
Спина з похилу
Не іскорчиться,

Чоло з пороху
Не ізморщиться.
Спина з похилу
Не ізкривиться,
Зато ступить пан
Та й подивиться;
Зато ступить пан
На покірного
І прийме тебе,
Як добірного.
І в годиночку —
На драбиночку.
І підеш тоді,
Милий синочку,
І з панами сам
Порівняєшся,
В сріблі-золоті
Закупаєшся;
В сріблі-золоті
Закупаєшся,
З полем батьковим
Розпрощаєшся!"
Але сталося
Друге святонько:
Виряджав у світ
Мене батенько.
Виряджав мене,
Путь показував,
Говорив мен
І приказував:
"Видиш, сину мій,
Як працюємо,
Видиш, сину мій,
Як горюємо.
Кождий на світі

На то родиться…
Не дивись на світ,
Що там робиться!
І на пчіл поглянь:
Є робучії,
Але й трутні є
Неминучії.
Так і на світі:
Їдні риються,
Другі потом їх
Тілько миються.
Будь ти проклятий,
Милий синочку,
Як пігнеш таким
Свою спиночку;
Як пігнеш таким
Свою спиночку,
Як простелишся
На рядниночку.
І чоло тобі
Нехай зморщиться,
І хребет тобі
Нехай скорчиться!
Ти тікай від них,
Як від гадини,
Ти не жди від них
Перекладини;
Ти не жди від них
Перекладини,
Ти у світ іди
На оглядини.
Ти у світ іди,
Милий синочку,
Ти усе спізнай —
І билиночку.

Тоді з світом ти
Порівняєшся,
В добрі-розумі
Закупаєшся,
В добрі-розумі
Закупаєшся,
З полем батьковим
Привітаєшся!"
16 августа

МОЯ СМЕРТЬ

Прийшла смерть моя,
Легке точиться…
Ти мори, маро,
Коли хочеться.
Я віддам землі
Всі кісткі мої,
А на світ пушу
Лиш щілки мої!
Не умруть вони:
Кожна щілочка
Полетить жива,
Як та пчілочка;
Полетить жива
І покотиться,
В сотні, тисячі
Переплодиться.
І я знов живий
Світ оглядую,
Смерті першої
Не пригадую.
Прийде друга смерть —
Світ зчорніється,
Земля вся в снігу

Забіліється.
І весь світ мара
Зморить голодом
І щілки мої
Зціпить холодом.
Але холод той
Не уб'є життя.
Перейдуть віки,
Ожиє дитя.
Перейдуть віки,
Світ завалиться,
Вогнем-стовогнем
Весь розпалиться.
І сніги тоді
Паром кинуться,
І щілки мої
Знов прокинуться.
І щілки мої
Знов прокинуться,
Найдуть землю знов,
Знову кинуться.
Найдуть землю знов,
Знову кинуться,
В сотні душ живих
Перекинуться.
І піде життя
Знов драбиною,
І я вигляну
Знов дитиною.
А ти ждеш, маро!
Легке точиться,
Ти не жди — мори,
Коли хочеться.
Місяць, рік піждеш —
Що уводити?

Трудно думи всі
Разом сплодити.
Трудно думи всі
Разом сплодити;
Чого ж ждеш, маро?
Що уводити?
17 августа

ОЙ ТИ, КАЛИНО, ОЙ ТИ, МАЛИНО...

Ой ти, калино, ой ти, малино,
Ой чому ти не росла?
Ой либонь-бо тебе, червона калино,
Ой либонь-бо тебе, червона калино,
Бистра вода зайняла.
Ой ти, калино, ой ти, малино,
Ой чому ти не цвіла?
Ой либонь-бо тебе, червона калино,
Ой либонь-бо тебе, червона калино,
Бистра вода занесла.
"Ой вода грала, мене не займала,
Не тим-бо ж я не цвіла.
Не цвіла я з горя, що мого явора
Не цвіла я з горя, що мого явора
Бистра вода зайняла.
Зайняла вода, зайняла бистра,
Покотила на Дунай,
А мені, калині, бідній сиротині,
А мені, калині, бідній сиротині,
Тяжка туга та печаль.
Зайняла вода, зайняла бистра,
Покотила на ріку,
А мені, калині, бідній сиротині,
А мені, калині, бідній сиротині,
Тяжка туга довіку!"

СЕРБСЬКА ПІСНЯ

Моя хата — чорні гори,
А постеля — камінь голий;
Мої браття — кому горе,
Мої браття всі соколи.
Де ворога завважають,
Як блискавка, налітають.
Моє серце веселиться,
Як запукає рушниця,
Як турецькую скотину
Неживою з коня скину
Та голову його псячу
На колі своїм побачу.
Квітчу гору не квітками —
Турецькими головами;
Квітчу плечі свої сербські
Турецькими жупанами.
Турки кулі виливають,
Кулі турків побивають.
Здоров буду — то прибуду
І до твої, аго, хати
І з жінкою твою буду
Цілу нічку ночувати,
Твій тютюн буду курити,
А кораном борщ варити.
Візьму, аго, коня твого,
Тогді босий ти поскачеш;
Візьму, аго, меча твого,
Тогді прасницю побачиш.
Та ще тебе, вражий діду,
Осідлаю та й поїду.
Тогді свого доконаю,
Псячу голову зрубаю.
Твоє м'ясо буде в полі,

Голова на частоколі,
І голову черви сточать,
А пси псину розволочать.
Тобі горе, сербе-брате!
Ніхто не йде помагати.
Тільки сам ти між горами
Справляєшся з ворогами.
Сербин крикне — б'є рушниця,
Тим Сербія і держиться!

ІЩЕ ВЧОРА ІЗВЕЧОРА

Іще вчора ізвечора
По заході сонця
Поглядав я на улицю
Край свого віконця.
Поглядав я на улицю —
Бучно було всюди,
І мигали мимо вікон
Знакомії люди.
І сьогодні іще до дня
До моєї хати
Збиралися товариші
Тугу розважати.
Розважали, розмовляли,
Щиро обіймались,
Виливали душу в душу
І не оглядались.
Півгодини до машини,
Як мала рушати,
Виходила і ти, мила,
Мене виряджати.
Вийшла, стала на помості,
Хусткою закрилась,
Дивилася-дивилася…

Так і розлучилась.

1 сентября